

Pierre Broué

Trotsky: Problemen för en biografiskrivare

Jag måste inleda med källorna: Många människor – i de flesta fall har de inte varit insatta i ämnet – har sagt mig att de var förvånade över mitt försök att skriva en Trotsky-biografi¹ utan tillgång till de sovjetiska arkiven. Mitt svar var:

- (1) Mängden handlingar om Trotsky i väst, särskilt vid Harvard, är riklig och tillräckligt komplett för ett sådant försök, och
- (2) Jag var säker på att när min bok publicerades skulle detta vara ett incitament för publicering av andra arbeten och till sist för öppnande av de sovjetiska arkiven.

Broués Trotsky-biografi kom ut på svenska 2011

Men jag vill understryka att jag visste att jag inte skrev Trotskybiografen, utan en Trotsky-biografi före det fullständiga öppnandet av de sovjetiska arkiven. Jag var medveten om att mitt arbete inte kunde bli slutgiltigt. Därför är jag glad att använda detta tillfälle till att sammanfatta inte bara mina tidigare svårigheter och luckorna i mitt arbete, utan också fastlägga det som sovjetiska forskare bidragit med under *glasnost*-perioden.

Låt mig först medge två omständigheter som varit till stor nytta för mig, men samtidigt rest ett par allvarliga problem. Den första är det faktum att Trotsky skrev sin självbiografi, [Mitt liv](#). den andra är existensen av en berömd biografi om honom, Isaac Deutschers trilogi.

Från Trotskijs barndomstid har vi, praktiskt nog, åtskilligt material till vårt förfogande: Trotskijs självbiografi, hans före detta väns, Ziv, memoarer, några kapitel från Deutschers briljant skrivna första band, och amerikanen Max Eastmans början till en biografi.²

¹ Pierre Broué, *Trotsky*, Paris 1988. Svensk översättning: *Trotsky – En biografi*, Carlssons, 2011.

² Max Eastman, *Leon Trotsky: The portrait of a youth*, New York 1925. Jag har med rätta kritiserats av Philip Pomper för att inte ha använt Eastmans arkiv vid Universitetet i Indiana. Min enda ursäkt är att jag, efter att ha skrivit två gånger utan att få svar, inte ville riskera en resa som kunde ha blivit resultatlös.

Problemen med tillförlitligheten i hans självbiografi är inte lika stor i fråga om Trotskijs barndom som för hans vuxna politiska liv. För denna första period var Trotskij tvungen att luta sig mot sina egna minnen, som vi vet alltid är mer eller mindre förvrängda, och omöjliga att seriöst kontrollera gentemot dokument.

Ziv hade varit god vän med Trotskij, men blev vid tiden för Första världskriget och revolutionen hans politiska fiende. Han var mycket fientligt sinnad när han skrev sin bok, något som står fullständigt klart för varje läsare. Deutscher, med en god romanförfattares teknik, lånade material från Ziv och använde det rensat från de värsta tecknen på dennes fientlighet. Lyckligtvis intervjuade Max Eastman Trotskij under det tidiga 30-talet och besökte människor som kände honom som pojke – Spentzer-kusinerna, åtminstone en av hans studiekamrater och några av hans vapenbröder i den underjordiska Kampförbundet för arbetarklassens befrielse.

I mitt eget arbete har jag försökt undvika att falla i fällorna med självrättfärdigande, politisk fiendskap och till och med litterär talang hos mina källor. Jag har försökt uppnå en balanserad ståndpunkt.

Det är osannolikt att de sovjetiska källorna skulle vara till mycket hjälp i fråga om Trotskijs barndom. Idag är det inte lika viktigt som det var på 30-talet att veta att hans far var ”kulak” och ”förtryckare”, som anställde lönearbetare, eller att hans andra hustru Natalja Sedova var av adligt ursprung. Ändå verkade dessa två fakta år 1987 fortfarande vara mycket viktiga för en av specialisterna i kampen mot trotskismen, professor V. M. Ivanov.³

Källproblemen tar sig andra uttryck under nästa period, den förrevolutionära tiden. Där återstår självbiografien. Det finns få nedtecknade minnen från samtida medarbetare. Men vad som finns är det viktiga bidraget från Natalia Ivanovna Sedova i Victor Serges *The Life and Death of Leon Trotsky*.⁴

Dessutom har vi merparten av Trotskijs egna texter, artiklar och pamfletter fram till 1914 till vårt förfogande, antingen i originaltidningarna och tidskrifterna eller i hans kompletta verk som publicerats i Sovjetunionen, och hans tal under Internationalens kongresser eller till det ryska partiet. men vi har inte tillgång till några arkiv, brevväxling eller samtida manuskript.

Denna lucka är desto viktigare eftersom det var denna period som Stalin i stor utsträckning använde för att få ammunition att diskreditera Trotskij med och få honom att framstå som ”anti-leninist”. Professor V.M. Ivanov fann här substans till det mesta av sitt förtal i den redan omnämnda artikeln: termen ”Lille Judas” (Judusjka) syftande på Trotskij från Lenins sida skrevs under deras våldsamma gräl kring att Lenin använde namnet *Pravda* (i Wien med Trotskij som redaktör) för sin egen tidning i Petrograd.

För en Trotskijbiograf är det mest utmärkande draget under denna period hans konstanta strävan efter förlikning och för enighet inom det ryska partiet. För Trotskij var vid denna tid Lenin sekteristisk och till och med separatist, med det fulla ansvaret för partisplittringen. Resultatet av denna linje var upprättandet av 1912 års Augustiblock, i praktiken en omgruppering av alla partiströmningar mot Lenin och åtskilliga så kallade parti-mensjeviker.

Konstigt nog är ”medlaren” Trotskij mycket skarp i sin polemik. Pamfletten *Rapport från den sibiriska delegationen* (1903) och [Våra politiska uppgifter](#) (1904) är skrivna i en onödigt aggressiv ton – som inte passar någon medlare – och några av de mest kända av Trotskijs utvärderingar av Lenins politik är kraftigt överdrivna. Vid tiden för *Våra politiska uppgifter* innefattade inte Lenins styre uteslutning av opponenter, och absolut inte några mord på dem.

³ V.M. Ivanov, ”Perekrašnjavajut iudusjku”, *Sovjetskaja Rossija*, 27 september 1987.

⁴ Victor Serge, *The Life and Death of Leon Trotsky*, London, 1975.

Här finns en förvånansvärd diskrepans mellan vad vi vet om Trotskijs mål och de medel han använde sig av.

Vi skulle kunna säga något liknande om det faktum att Lenins förslag under 1907 års kongress att diskutera ”Revolutionens aktuella läge” röstades ner av mensjevnikerna med Trotskijs hjälp. Ansåg han att ett praktiskt steg i riktning mot återförening var viktigare än en teoretisk debatt om ”permanent revolution”? Det vet vi inte, och fram till idag har det inte funnits något tillfredsställande svar.

När jag skrev dessa kapital i biografien fick jag en känsla för Trotskijs internationella betydelse – mycket välkänd i Internationalen och till och med i världspressen, och antagligen viktigare än Lenin i många observatörers ögon. Fram till idag har ingen antydning om detta givits i den sovjetiska historiska litteraturen.

Under Kalla krigs-periodens sovjetologi, som Stephen Cohen kallar ”antikommunistisk”, användes Trotskijs attacker för att diskreditera Lenin i stor utsträckning, medan stalinisterna använde Lenins attacker mot Trotskij. Men under senare år har dessa episoder från den förrevolutionära perioden inte uppmärksammats av sovjetiska historiker.

Jag drog slutsatsen att Trotskij hade rätt i sin förklaring av sin egen position under Oktoberresningen. Han motsatte sig den inte, som Lenin för en tid trodde, och som senare upprepades *ad nauseam* (tills man kräks) av stalinisterna. Han förespråkade att samordna resningen med mötet för sovjetkongressen, eftersom han ansåg att upproret borde genomföras i sovjeternas namn. En sådan tolkning verkar ligga långt från de nuvarande sovjetiska historikernas uppfattning: Juri Afanasjev själv upprepar den stalinistiska tolkningen att Trotskij var motståndare till resningen.⁵

Västlig historieskrivning förstod i allmänhet för länge sedan att den viktigaste händelsen 1917 var att Lenin och Trotskij slöt sig samman under trycket av kriget och revolutionen, som de tolkade på samma sätt, och tillsammans försökte lösa genom att kräva ”all makt åt sovjeterna”. Inte ens nu hittar jag någon medvetenhet i den nya sovjetiska historieskrivningen om ett sådant närmande. Inte heller verkar det finnas någon medvetenhet om det stora antalet olika strömningar som utgjorde 1917 års förnygrade bolsjevism.

Slutligen har jag fått veta att de första Trotskijarkiven, som beslagtogs av den österrikiska polisen i Wien 1914 och återlämnades till honom under Brest-Litovsk-förhandlingarna som en diplomatisk gest, nyligen har lokaliserats i Moskva. Om detta är sant kommer det att vara till mycket stor hjälp vid kompletterandet av den delen av biografien. Kanske kommer vi kunna få svar på de hittills obesvarade frågorna.

Vi är nu framme vid den mest studerade perioden, från revolutionen till Trotskijs utvisning från Sovjetunionen. Alltför ofta har studier av dessa år genomförts av journalister eller politiker på jakt efter analogier, tidigare händelser och belysning av aktuella politiska frågor. I praktiken är detta den enda seriöst undersökta perioden i Sovjetunionen på senare tid. Det är en tid som är alltför kortfattat beskriven i självbiografien, och en som Deutscher är alltför böjd att tolka i ljuset av sina egna uppfattningar. Sammanfattningsvis återstår många obesvarade frågor om Trotskijs roll under dessa nyckelår.

Vi har inte bara *Mitt Liv*, Deutschers andra band och Natalias minnen till vårt förfogande, utan också Trotskijarkiven i Harvard – officiella partidokument, cirkulär, centralkommittéprotokoll, texter från tal och rapporter, deklARATIONER från vänsteroppositionen, delar av brevväxlingen mellan de oppositionella osv – men i huvudsak snarare officiella än personliga dokument.

⁵ Ju.N. Afanasjev i en dialog med Sjatrov, *Moskovskie novosti*, nr 45, 8 november 1987.

Låt mig inleda med den grundläggande diskussionen. Var konflikten mellan Stalin och Trotskij – eller, som jag föredrar, mellan apparaten och byråkratin å ena sidan och vänsteroppositionen å den andra – en konflikt kring idéer och samhällsmotsättningar? Eller var det en konflikt mellan två potentiella förtryckare och bödlar, två ”bestar” lika grymma mot vanliga människor i Sovjet? Under årtal stödde den ”antikommunistiska” sovjetologin i Väst den senare tolkningen, presenterad som ”maktkamp”, ”successionskrig” etc. Och den övervägande majoriteten av skribenter i Sovjetunionen under senare tid verkar ha dragits till detta antikommunistiska synsätt.

För första gången sedan före perioden med Stalins förvrängningar har fredsförhandlingarna i Brest-Litovsk presenterats utan förvrängningar och förtal av historikern A.V. Pantsov. Och Vasetskij's arbete om Trotskij's utrikespolitik ger den senares tolkning av hans position under Brest-debatten.⁶

Åtskilliga militärhistoriker arbetar med ämnet Trotskij och inbördeskriget. Volkogonov har redan publicerat utdrag med titeln ”Trotskij vid fronten” där befälhavaren först för det Röda Gardet, sedan Röda Armén presenteras som sig bör.⁷

Kronstadtopproret åkallas ofta som ett av bolsjevismens värsta brott, men utan någon förklaring. Till exempel har ingenting framställts för att bemöta den rådande anarkistisk / antikommunistiska tolkningen i Väst, som gör Trotskij huvudsakligen, om inte ensam, ansvarig för ett förtryck han inte ledde. För somliga har återupprättelsen av Machno givit tillfälle till nya attacker på Trotskij – där man på hans axlar lagt ansvaret för den väpnade kampen mot de anarkistiska partisanerna i Ukraina.

I likhet med Stalin i det förflutna använder idag många författare militariseringen av fackföreningarna till att utmåla Trotskij som ”byråkraternas patriark” eller, för att använda den elegantare frasen, teoretikern bakom ”kasernsocialismen”. För detta ändamål använder några författare i stor utsträckning hans egna ”terrorist”-uttalanden från tiden för inbördeskriget, en period då han ännu en gång överdrev, inte bara tonen utan även innehållet i sina krigstal.

I min Trotskijbiografi förklarar jag utförligt Pantelejev-affären,⁸ om den kommunistiska kommissarie som summariskt ställdes inför en militärdomstol på order av Trotskij. Han dömdes till döden och sköts för att ha flytt tillsammans med några av sina panikslagna soldater. En sådan episod – som man kan finna åtskilliga av i alla krig, och som ibland handlagts ännu mer skoningslöst än denna gjordes av Trotskij – var central i attackerna mot Trotskij's uppträdande som högste ledare för Röda Armén under inbördeskriget. Idag upprepas samma berättelser utan att något nytt tillkommit. Leningradhistorikern V.I. Billik anmärker att Stalin skulle ha publicerat andra episoder om de hade inträffat, eller om några dokument i arkivet antydde att de inträffat.⁹

Diskussion om inbördeskriget och fackföreningsfrågan ger ammunition för en offensiv mot Trotskij, i synnerhet från Stalins nya biograf, general Volkogonov.¹⁰ Teorin att Stalin och Trotskij var två rivaliserande vilda bestar är användbar för historiker i makthavarnas tjänst: upprättandet av en likvärdighet mellan stalinism och trotskism stöder tanken på kontinuitet från bolsjevism och leninism till stalinism och stärker en regim som fruktar revolutionära känslor. Dessutom förlorar kampen mellan två motsatser intresse om den endast härrör ur personlig rivalitet, med idéerna reducerade till en täckmantel för sådan rivalitet. Från denna

⁶ A.V. Pantsov, ”Lev Davidovitj Trotskij”, *Voprosy istoru*, nr 5, 1990; N.A. Vassetskij, ”Trotskij commissaire du peuple aux affaires étrangères”, *Cahiers Léon Trotsky*, nr 44, december 1990.

⁷ D. A. Volkogonov, ”Trotskij na fronte”, *Literaturnaia gazeta*, 30 maj och 13 juni 1990.

⁸ Pierre Broué, *Trotskij*, s. 240.

⁹ V. I. Billik, ”V puti pravdy”, *Sobesednik*, nr. 39, augusti 1989.

¹⁰ Dmitri Volkogonov, *Stalin: Triumph and tragedy*, London, 1991.

utgångspunkt har den sovjetiska historieförfalskningen fram till idag endast förstärkt anti-kommunismens centrala tema.

Lyckligtvis finns det andra beskrivningar av historien. En intervju i *Pravda* av historikerna Zjuravlev och Nenarokov innehöll till exempel en bländande bekräftelse på vad Trotskij redan hade försäkrat beträffande det georgiska fallet 1922: nämligen Lenins positiva inställning och hans förslag till Trotskij om ett block mot Stalin till georgiernas försvar.¹¹

Brevet från de fyrtiosex* den 15 oktober 1923, som inledde debatten, har nu publicerats. Artiklar och dokument av A.M. Podsjtekoldin om 1923 års kris illustrerar noggrant naturen av debatten om den Nya Kursen, som var en konflikt mellan partibyråkrati och demokrati.¹² Vi har också fått vetskap om att resultatet av omröstningen i Moskva-organisationen, avgörande för röstningen i hela partiet, var i oppositionens favör och förfalskades avsiktligt av apparaten. Anton Antonov-Ovsejenko avslöjar för oss, med hjälp av ett vittnesmål från en av hans fars adjutanter, att flera militärbefälhavare, Antonov själv och Muralov, liksom tjekisten Tsinsadze, för Trotskij lade fram förslag om en begränsad militärkupp, som de kunde ha genomfört, och vars mål skulle ha varit att rensa ut Stalins klick och återupprätta partidemokrati. Men Trotskij motsatte sig bruk av tvång och illegala medel inom partiet.¹³

Beträffande Trotskij's frånvaro vid Lenins begravning berättar samme Antonov-Ovsejenko att han i Moskvaarkiv kunnat läsa brevväxling mellan Stalin och sekreteraren för Abchaziens parti, Nestor Lakoba, som belyste Stalins ansträngningar att påverka Lakoba att hålla kvar Trotskij i Suchumi.

Beträffande den skriftliga diskussion som startats kring [Oktobers lärdomar](#) visar Krupskajas brevväxling tydligt att Trotskij hade rätt när han skrev att hans förord endast var en förövändning för en attack på honom, som långt i förväg beslutats av triumviratet Stalin, Kamenev och Zinovjev.¹⁴ Alla, inklusive jag själv, har trott att Trotskij lade ner sin röst under diskussionen om ödet för Lenins ”testamente”. Nu vet vi att han i Politbyrån röstade för att det skulle publiceras inom partiet, och att röstnedläggningen i centralkommittén endast var en effekt av den respekt han vid denna tidpunkt visade för besluten i ett högre partiorgan.

Publicerandet – för första gången i Sovjetunionen – av [Våra meningsskiljaktigheter](#), skriven i december 1924, visar Trotskij's verkliga motiv, som avstod från varje gest som skulle kunna ha tolkats som handlande utifrån personliga motiv och som var beredd att vänta så länge som behövdes med att avslöja den verkliga bevekelsegrunden för sina motståndare och med samhällskrafterna bakom dem.

Bortsett från den slentrianmässiga beskrivningen från M.S. Gorbatsjovs sida av Trotskij's allians med Zinovjev och Kamenev, har inget nytt framkommit för att belysa hur den uppstod, förutom några detaljer om skiljaktigheter inom Zinovjev's strömning i ett arbete av Vasetskij.¹⁵

Vi saknar fortfarande grundläggande information om skillnaderna mellan ledarna för den Förenade oppositionen som allvarligt försvagade deras koalition ända från början. Vi saknar också sådan information i fråga om de åsiktsskillnader inom ledarskapet som uttrycktes i den öppna brytningen under centralkommittémötet i augusti 1927 mellan Stalin och Ordzjoni-

¹¹ V. V. Zjuravlev and A. N. Nenarokov, *Pravda*, 12 augusti 1988.

* Kallas även ”De fyrtiosex’ plattform”. Finns med i dokumentbilagan till [Om vänsteroppositionen](#) – Red

¹² A. Podsjtekoldin, ”Novyi kurs: prolog tragedii”, *Molodoi kommunist*, nr. 8, 1989.

¹³ Antonov-Ovsejenkos text vid symposiet, ”Leo Trotsky, 1879-1940 - Kritiker und Verteidiger der Sowjetgesellschaft”, Wuppertal, Tyskland, april 1990.

¹⁴ Krupskajas korrespondens, *Izvestija TsKKPSS*, nr. 2, 1989.

¹⁵ N. A. Vasetskij, *Likvidatsija*, Moskva, 1989, ss. 111, 120.

kidze. Vi har ingenting alls ifråga om Stalins användande av en GPU-provokation i fallet med Wrangel-officeren, vars verkliga namn fortfarande är hemligt.

Vi vet att två uppsättningar av åtminstone Vänsteroppositionens arkiv, genomgångna och klassificerade av Trotskijs medarbetare, fanns undagömda i årtal innan de slutligen återfanns – det ena på Marx-Engelsinstitutet, där det hade anförtrotts åt Rjazanov, och det andra i Smolensk som jag informerats om av Viktor Dallin genom Mikla Kun. Personligen tror jag att historiker idag kommer att få ut mycket mer information om den politiska utvecklingen i slutet av 20-talet från KGB- och Stalinarkiven än från partiarkiven.

Trotskijs arbetshypotes – den om existensen och utvecklingen, efter Lenins död, av en byråkrati vars politiska makt var placerad i apparaten och sedan togs över av Stalin personligen – gav en viktig teoretisk ledning. Men medan det funnits en debatt mellan sociologer om byråkratin, med deltagande av en historiker, har ingen verklig debatt mellan historiker på detta tema ägt rum.¹⁶

Bland Michail Gefters många klagörande anmärkningar vill jag nämna en kring det faktum att stalinism, i egentlig mening, inte var en nödvändighet 1923, men att Stalin gjorde det alltmer nödvändigt genom en medveten politik under de följande åren. Gefter nådde också ett slags försenad och omedveten samsyn med Trotskij: den senare talar om ett ”förebyggande inbördeskrig” från Stalin och hans apparats sida, medan Gefter använder termen ”permanent inbördeskrig”.¹⁷

Det saknas inte idéer för att ge bränsle åt denna debatt. Vad som verkligen saknas är nytt arkivmaterial.

Vad gäller den sista perioden i Trotskijs liv, hans slutliga exil, har vi tillgång till all tänkbar information kring hans personliga liv och hans personliga ingripande på det politiska fältet tack vare arkiven i Harvard, Amsterdam och Stanford. Vi har också vittnesmålen från hans medarbetare i exil.

Men det finns åtskilliga luckor beträffande Trotskijs historia i Sovjetunionen. När Podsjte-koldin och Jelena Kotelenets till exempel försökte ge en populär sammanfattning av Trotskijs verkliga historia,¹⁸ tvingades de reducera exilen till några tidpunkter och en redogörelse för mordet på Trotskij. Om något nytt kommer att skrivas om dessa blanka sidor av Sovjets historia under denna tid, skulle även välordnade Trotskij-arkiv tillföras ett nytt värde.

Trots den stora kvantitet av nytt material som kommit i ljuset på senare år i Sovjetunionen, har det hittills tyvärr använts på ett obalanserat sätt.

Slutligen har vi bra information om fallet med Rjutin och arresteringen av honom 1932. Tidigare kände vi bara till rykten som cirkulerade i Moskva genom Nikolajevskij, Victor Serge och Sedovs brevväxling. Vi vet nu vilka som bildade Rjutingruppen – som vann över åtskilliga verkliga trotskister trots att Trotskij förnekade detta. Vi kan också läsa några av gruppens programtexter och utdrag från övriga.*

Vi har också några bitar av information kring vad som hände bakom kulisserna under Moskvarättegångarna. Vi vet till exempel att Rakovskij, Trotskijs vän som dömdes till fängelse 1938, slutligen sköts i september 1941 i Orelfängelset tillsammans med andra. Vi vet att hans vän Sosnovskij, som kapitulerade 1934 tillsammans med Rakovskij, bröts ner av

¹⁶ En rapport om debatten kan hittas i *Voprosi istorij KPSS*, nr. 2, 1989.

¹⁷ Michail Gefter, ”Staline est mort hier”, *L'homme et la société*, vol. 2, nr. 3, 1988.

¹⁸ *Druzjba*, vol. 3, nr. 14, maj 1990.

* Text finns nu ”Rjutin-plattformen” i engelsk översättning: *The Ryutin Platform. Stalin and the Crisis of Proletarian Dictatorship*, Seribaan 2010 - Red.

förhören; han erkände och pekade ut några av de åtalade som sköts senare. Men GPU kunde inte visa upp honom i en offentlig rättegång och han måste skjutas innan dess. Bland de få gamla bolsjeviker som inte gav vika för tortyren och sköts fanns två tidigare medlemmar i den Förenade oppositionen, i Vänsteroppositionen och till sist i Oppositionsblocket – E.A. Preobrazjenskij och I.T. Smilga.

N.A. Vasetskij, som i praktiken är centralkommitténs officiella historiker, var den förste som erkände att Mercaders mord på Trotskij skedde på order av Stalin personligen och planerades noggrant. Ett sådant erkännande fogar inte mycket till vår kunskap, men är av viss vikt efter femtio år av officiellt förnekande. Den märkliga artikeln i *Moscow News* enligt vilken både Trotskij och Mercader var offer för Stalin kan kanske psykologiskt förklaras av det faktum att skribentens far arbetade för Stalins säkerhetstjänst.¹⁹

Det måste också sägas att om Trotskij:s tid i exil har vi alltför många blanka sidor – betydligt fler sidor är ännu blanka än de som på senare tid fyllts i.

Problemet med Oppositionsblocket 1932 har lämnats orört, trots upptäckten av åtskilliga avgörande dokument i Harvard- och Stanfordarkiven. Vi har inte hört något försök att förklara Stalins berömda telegram om ”fyra års försening” från GPU 1936, eller Safanovs vittnesmål vid den första Zinovjev-rättegången om Blockets halvvoffentliga aktivitet, som bekräftar all information som hittats i Trotskij:s och Sedovs arkiv. Det har inte forskats på Ivan Nikitij Smirnov, centralgestalten i Blocket, omständigheterna kring hans gripande, eller hans bekännelse kvällen innan rättegången efter månader av motstånd. Vi avvaktar tålmodigt Saratov-universitetets utgåva av samtliga protokoll från den första Moskvarättegången, som jag skrivit en text om, ”Trotskij och den första Moskvarättegången”, som innehåller allt vi vet om Blocket.²⁰

Vad ska man säga om den besinningslösa kampen i toppen 1936 vid inledningen av spanska inbördeskriget, då Radek (som inte hade någon egen tyngd) hade möjlighet att öppet kritisera noninterventionspolitikerna och förklara att revolutionen i Spanien innebar en fara för de brittiska imperialisterna? Varenda utländsk diplomat i Moskva vid den tiden kunde se en kris som ingen talar om idag. Vi har ett starkt behov av mer kunskap om det politiska livet i Sovjet än vi har till vårt förfogande, om vi ska kunna skissera den nya periodindelning som Gefter föreslagit.²¹

Det är fullt möjligt, till och med högst troligt, att de nödvändiga dokumenten förvaras noggrant bakom lås och bom i KGB:s och Stalins arkiv. Förklaringen av många mysterier kan utan tvivel hittas där – som den öppna oppositionen från folk som Pjatnitskij, de mord som Stalin beordrade i Spanien; fallen Landau, Berneri (om vilket det vi redan visste nu har publicerats i Sovjet) och framför allt Nin; rättegången i Sovjetunionen mot den siste trotskist som anklagades för sammansvärjning i fängelserna; och även förberedelserna för mordet på Trotskij, om vilket inte heller något har avslöjats som inte redan var känt i väst.*

¹⁹ Texten av Juan Cobo finns i *Moskovskie novosti*, vol. 3, 15 januari 1989.

²⁰ Pierre Broué, [Oppositionen i partiet mot Stalin \(1930-32\) och den första Moskvarättegången](#) [eng. original “Party opposition to Stalin, 1930-1932, and the first Moscow trial” i *Essays on Revolutionary Culture and Stalinism*, red. J. W. Strong, Columbus, Ohio, 1990]; [Trotskij och blocket mot Stalin 1932](#) [franskt original ”Trotsky et le Bloc des Oppositions” i *Cahiers Léon Trotsky*, nr. 5, januari-mars 1980].

²¹ Se not 17.

* En del nyare arkivbaserade uppgifter om dessa frågor finns i John Costello & Oleg Tsarev, *Deadly Illusions: The KGB Orlov Dossier Reveals Stalin's Master Spy* (1993). Ett utdrag (i svensk översättning) ur denna bok finns i artikeln [Mordet på Andreu Nin – hur gick det till?](#) (på marxistarkivet) – Red

För att avsluta så inledde jag med att säga att jag var medveten om att jag endast hade framställt den biografi över Trotskij som kunde skrivas på basis av arkiven i västvärlden, och att vi måste vänta på en ny biografi med de sovjetiska arkiven som grund.

Tre år efter det att min bok publicerats, sex år efter det att perestrojka och glasnost inleddes, verkar det som att vi ännu måste leta efter det första tecknet på en vilja från makthavarna att bidra till skapandet av en vetenskaplig historieskrivning genom att öppna arkiven – särskilt KGB- och Stalin-samlingarna – för studenter, oberoende av deras politiska uppfattningar.

Ödet för historieskrivningen i Sovjetunionen är nära länkat till det politiska slag som utspelas i detta land. Det är beroende av resultatet av denna kamp.

Artikeln (skriven 1990) översatt från *The Trotsky Reappraisal* (1992).

Översättning: Göran Dahlman

Lästips:

[Trotskij – En biografi. Recensioner, debatt, kompletterande material.](#) Sammanställning av material som rör Broués Trotskijbiografi.